

A szegedi Déry-család

Akik egy kicsit közelebről ismerik Déry Tibort, az Oriáscsesemő című darbjának bemutatója alkalmából nemrég Szegedre látogatott — különösen ha emellett még szegediek is — tudják számontartják: az író családja szegedi. Ő maga is meg-megemlíti ezt és a fültanúk szerint nem minden meleg-ség nélkül. Bizonyára jobban érzi és tudja, másoknál milyen családi, rokoni, emberi, érzelmi kapcsolatok kötik Szegedhez, melyeket tart ezek közül fontosnak, így hát illetlen fontoskodásnak tartanánk most holmi, né-tán magunkat szegedieket kellett, „emlékeztető” megírását. Arról, ami igazában lényeges szegedi kapcsolataiból, bizonyára ő maga szól vagy ír, amikor szükségesnek véli. Csúpan annyit érzünk indokoltnak ezúttal elmondani a Déry-családról, ami Déry Tibor olvasóit és tisztelőit érdekelheti és talán Őt magát sem hagyja hidegen.

A familia Szeged régi polgárcsaládjai közé tartozik. Az írók úkapja Kecskemétről költözött népes családjával Szegedre 1786-ban és hamarosan tekintélyes tagja lett a város kereskedő társadalmának. Fiaival és unokáival — amennyire a merev céhrendszer lassanként lehetővé tette — a város polgárságának abba a csoportjába sorakozott, amelyik Szeged megrekedőfélben levő mezővárosi fejlődését egy korszerűbb városiasodás felé ösztökélte. A család tagjai az 1840-es években részt vettek a hazafias polgári mozgalmakban és az író nagyapja (Déry Adolf; 1810—1896) kb. rábbi német nevét (Deutsch) is megváltoztatta. Egy följegyzés szerint erre 1848-ban az első felelős magyar belügyminisztérium engedélyével került sor, de találni a helyi tanácsi ügyiratok között olyat, amelyik már több mint egy évtizeddel korábban Déry néven is említi a nagyapát.

1848—49-ben a Szegeden már többfelé ágazó család természetesen a hazafias forradalmi polgársággal érzett együtt, hisz főlelemkedése, boldogulása a polgári demokratikus vívmányok megszilárdulásától függött. A szegedi nemzetőrség és a híres III. (szegedi) honvédszázalaj névsorában is találkozunk a család fiatalabb tagjainak neveivel. (A családi hagyomány — mint minden magyar családban — bizonyára őrzött és őriz szabadságharcos emlékeket; ezeket bizzuk az utód avatott tollára. Az bizonyos, hogy Haynau keményen megsarcolta a szegedi polgárságot, többek között 25 000 bakancs beszovaltatását is kirota rájuk. Nyilvánvaló, hogy a forradalom és szabadságharc alatt tanúsított magatartásukkal érdemelték ki ezt a gesztust.)

A család Déry nevet viselő ágán három fűtestvért találunk a múlt szá-

zad második felében: az író nagybátyjait és apját. A nagybácsik a hagyományos családi foglalkozást, a kereskedelmet folytatták. Egy „Szegedi Kalauz” 1879-ből, amely a város tisztikarától kezdve az intézmények alkalmazottait nevezetesebb cégeket, vállalatokat, iparosokat, kereskedőket, társadalmi egyleteket, népkörök választmányi tagjait is felsorolja, a „Déry-testvérek Kézműipari Kereskedését” is említi a „bejegyzett cégek” sorában.

A harmadik Déry fiút, Károlyt, értelmiségi pályára nevelte a család. A szegedi piaristák gimnáziumába járt, azután Pesten jogot végzett. 1869-ben állította ki ügyvédi diplomáját a „Budapesti Ügyvédvizsgáló Bizottság” — amint ez a Szegedi Ügyvédi Kamara irataiban olvasható.

A városunk történetét földolgozó művek, a korabeli források többek között két jellegzetes típusát mutatják a Tisza Kálmán kora belüli gazdag szegedi polgárságnak. Egyik a közéletben is aktivizálódó, szereplő, nem egyszer az aktivitásban, szerepben tetszelgő, dzsentriessé vagy dzsentriessé típus. A másik a zárkózottabb, első-sorban foglalkozásának, hivatásának élő, „tisztában” polgári típus. A Déry-család — úgy látszik — az utóbbihoz tartozott. Déry Károly szegedi ügyvédtársai között is nem egy akadt, aki képviselőre vagy városi főtisztviselőre pályázott. (Sőt egy közülük még a főrendiházi tagságot is ambicionálta.) Déry Károly, és a többi Déry is, bizonyára fontosabbnak tartotta az ilyen fajta érvényesülésnél közvetlen szakmája, üzlete, vállalata, ügyvédi praxisa művelését.

Déry Károly 1888-ban Pestre költözött, remélve, hogy eredményesen folytathatja ügyvédi működését. Miért, miért nem, a főváros nem váltotta be reményeit és a 90-es évek derekán már ismét Szegedi ügyvédként tartotta számon a helyi Kamara.

Két fia közül az idősebbik, György, egy felfoldozó vállalat tisztviselője lett, a fiatalabbik, a Budapesten született Tibor, az író.

Az idősebb szegediek inkább csak Déry Tibor rokonaira, unokatestvéire emlékezhetnek, mint magára a várostól messzire szakadt íróra. A fiatalabbaknál a helyzet fordított. Ha nem is gyakran, Déry Tibor ellátogat városunkba, s emlékszünk, hogy pl. az 1950-es évek elején egy alkalommal Sötér István professzorunk invitálására az Egyetemen is megfordult beszélgetni-vitázni bölcsészhallgatókkal. Mostani látogatása újabb Déry-emlékekkel gyarapítja Szeged irodalmi és kulturális életét.

NACSÁDY

Nívódíj után — Kardos Pállal

Kardos Pál főiskolai docens Kórusnevelés — kórushangzás című, '969. májusában megjelent könyvét a Zene-műkiadó nívódíjjal jutalmazta.

A nívódíjakat nem adják akárméért. Így maga a tény is sokatmondó. De a művet a díjazás mellett érdekessé teszi még a laikus számára is, hogy szerzője kiváló pedagógus, karneváli munkájának eredményességét értékes nemzetközi díjak bizonyítják. Elmentem tehát hozzá, megkértem, beszéljen nívódíjas könyvéről. A cím alapján úgy gondoltam, hogy a könyv hosszú és eredményes gyakorlati munkájának tapasztalatait adja át más szakembereknek, törvényszerűségeket állapít meg, a nevelőmunka és a vokális zene egyes vonatkozásairól. Nos, a könyv túltett várakozáson, azon, amit a cím sugallt.

De menjünk csak sorjában! — Mikor irtad a könyvet?

— 1965—66-ban irtam, de csak 1969. májusában jelent meg. (A nívódíjat most, az idén kaptam.)

Úgy tudom, nagyon keresett könyv. Legalábbis most már sehol sem kapható.

— Meglehetősen gyorsan eltűnt a boltokból. Pedig most is keresik. Néhány példány kijutott belőle Japánba, Amerikába, Ausztriába, Bulgáriába és Németországba is. Ausztriából már kérés is érkezett a kiadóhoz, adja ki a könyvet, nemetül, vagy valamilyen nyugati nyelven, hogy a szöveg is hozzáférhető legyen külföldön. De a Zene-műkiadó nem adhat ki idegennyelvű könyvet, csak a Corvina vagy az Akadémiai. Nem tudod, hogyan lehetne ezt elintézni?

Nem tudtam. Így csak remélhetem, hogy mások tudni fogják. Igaz, az eddigiekből nem nagyon derül ki, hogy miért is tartanám szükségesnek a könyv idegennyelvű kiadását. De nem derült ki a kérdéseimre kapott válaszokból sem. Inkább csak a válaszok összefüggéseiből. Azt megtudtam, hogy a könyv a zenei hangok rendszerének fizikai, akusztikai és matematikai törvényszerűségeinek az énekkarnevelésben betöltött pedagógiai konzekvenciáit foglalja össze. Ahogyan Kardos Pál mondta: „Vannak olyan árnyalatok, egy hang megszólaltatásának csak számszerűen kifejezhető árnyalatai, amelyekről nagy mértékben függ az énekkar intonációjának tisztasága. Egész röviden: egy hang, amely egy másik hanggal való kapcsolatában tökéletesen tisztá, az más zenei környezetben elviselhetetlenül hamissá válik.”

Hogyan használhatóak fel a könyvben feltárt törvényszerűségeket? Alkalmazásuk, tudatos figyelembevételük az énekkari nevelésben megkönnyíti és lerövidíti a munkát. De azt hiszem, a lényeg nem itt van. Igaz, a könyv lé-

nyeges és alapvető szempontokkal szolgál az énekkari nevelésről, de annál többet is ad. Lehet, hogy laikusként pontatlanul fogalmazom meg azt a lényegyet, amit néhány, beszélgetés közben elhangzott szóból, néhány összefüggésből szűrtem le, mintegy a saját használatomra. Kardos Pál könyvében alapvető zenei törvényszerűségeket fejt ki, melyek már csak matematikai-fizikai módszerekkel közelíthetők meg. A zenei hangok rendszerének olyan kapcsolataira, törvényszerű viszonyaira vonatkozó ismereteket ad, amelyek nélkülözhetetlenek a kórusvezetők és zeneszerzők számára egyaránt. De ezen túlmenően, ezakt módszerekkel az eddig csak érzett, sejtett elemeket mérhetővé tette, rendszerbe helyezte, kapcsolatuk törvényszerűségeit feltárta.

— Hogyan kezdődött a munkád ezen a könyvön?

— Először érzésekké, annak a hallásával, hogy ugyanaz a hang, amely az előbb kifogástalanul tiszta volt, más kapcsolatban hamissá vált.

Azzal már lép is az egyik munkatársával közösen hangot speciális harmóniumhoz, és mutatja. A hang tisztán szól, más zenei kapcsolatban viszont hamis.

— A sejtések után mi következett?

— Számolás és számolás, éjjel-nappal.

Az eredmény megvan, a könyv.

Terveiről kérdezem, de csak arról hajlandó beszélni, amelyik a legközelebbi és a legbiztosabbnak számít (gondolom, az „ember tervez, hivatalos út végez” mottó alapján.) Tavasszal a Varnai Nemzetközi Kórusfesztiválra utazik a rendezőbizottság meghívására. Ezúttal vendégként. A fesztiválra ugyanis egymás után többször nem hívják meg ugyanazt az együttest, így a főiskolai énekkart sem. (Egyszer már megszegték a szabályokat, amikor a főiskolásokat kétszer egymás után meghívták.) Tehát egyedül utazik Varnába. Egy kicsit megilletődötten beszél erről az útról, mert a magyar nyelvű meghívólevelében felkérték, tartson előadást a fesztivál záró megbeszélésén. Ott, ahol olyan emberek ülnek, mint a Bolgár Tudományos Akadémia alelnöke, a Központi Bizottság tagjai; a Zeneművész Szövetség elnöke és így tovább; a funkciók mellett hatalmas zenei hozzáértéssel. Megtisztelő a meghívás már csak azért is, mert a megbeszélésen a fentiekben kívül csak a fesztiválon dirigáló karnagyok enetnek részt. Az előadás címe „A tiszta intonálásra nevelés alapjairól”. Végzősoron folytatása a könyvnek. A könyv elsősorban az egyszerre hangzásban vizsgálta az akusztikai törvényszerűségeket és azok pedagógiai konzekvenciáit, az előadás pedig az egyszólamúságban.

SZÁVAY ISTVÁN

Bárdos Lajos köszöntése

Jelentős zenei esemény tanúi lehetünk március 7-én este a József Attila Tudományegyetem aulájában. A Szegedi Karnagy Klub kórushangversenyt rendezett Bárdos Lajos műveiből születésének 70. évfordulója tiszteletére. A tizenkét énekkar — harminc Bárdos-művet adott elő — több mint kétszáz lelkes énekesel. Az ünnepség a jó barát, Vaszy Viktor megleghangú szavaival kezdődött, melyre Bárdos Lajos válaszolt. A legnagyobb elismeréssel és örömmel nyilatkozott a Kórushangversenyéről. Elmondotta, hogy Szeged méltó és hű maradt patinás hagyományaihoz és híréhez, ilyen szeretettel és ilyen hatalmas zenei apparátussal még sehol sem fogadták őt. (Budapest hat, Pécs nyolc, Szeged viszont tizenkét kórust szerepeltetett tiszteletére.)

Valamennyi énekkar igen színvonalas és nívós produkcióval állt elő. Az első tapsvihar a Tanárképző Főiskola I. számú gyakorló általános iskolájának Mozart-kórusát jutalmazta (vezényelt: dr. Baranyi Albertné). Az énekkarok teljesítményét rangsorolni hálátlan és igazságtalan feladat lenne. Mégis ki szeretném említeni a Bartók Béla Művelődési Központ kamarakórusát (vezényelték: Rozgonyi Éva és Kardos Pál), a MÁV „Hazánk” énekkarát (vezényelt: Erdős János), az Egyetemi Kamarakórus és a Ságvári Endre Gyakorló Gimnázium énekkarát (vezényelt: Szécsi József), valamint a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola szegedi tagozatának énekkarát (vezényelt: Deley Józsefné). A megemlékező hangverseny méltó befejezéséeként az ősszkar Bárdos Lajos vezényelével előadta a Munka dicsérete című kórusművet, mely szimbóluma volt a hetvenes életpályának és záloga egy meg nem szakadó, újabb alkotói periódusnak. A dal másodszeri elhangzása után a közönség felállva, a meghatódottságtól fényes szemekkel, tizenöt perces vaspappsal köszöntötte a kiváló zenetudóst.

SZILÁGYI ISTVÁN

Zenehallgatás

Egy jól sikerült koncert közönség és előadó számára egyaránt ünnep, hiszen hosszú időn át befektetett munka válik egyszerűen közkinccsé.

Ünnep akkor is, ha pénzen vett jegyekért, s fizetett előadókért halljuk, csak talán több jogot formálunk a színpadra.

De egészen magasrendű művészi élményt kapni egy szerényen „Zenehallgatás” címmel meghirdetett ingyenes koncerten, ami három főiskolai tanársegéd összefogásával, „társadalmi munkában” jött létre — különösen nagy ünnep. Résezei voltak mindazok, akik március elején meghallgatták a Tanárképző Főiskola zenetársaságán megrendezett házi hangversenyt.

Az igényes műsor, amelyben Liszt, Schumann és Muszorgszkij művek szerepeltek, Veszely Gabriella és Nagy István tolmácsolásával hangzott el.

Meggyőződésem, hogy mindkét előadó művész elismerést és figyelmet érdemel ezzel az igen jól megválasztott műsorral nemcsak a főiskola, de a város részéről is.

Talán nem lenne érdektelen megismételni a koncertet egy nagyobb, a város is képviselő közönség előtt.

Szólni kell még az est harmadik „szereplőjéről”: Rozgonyi Éva tanárnőről, aki megnyerően természetes és színvonalas műsorismertetéssel segítette az előadásra kerülő darabok megértését. Hogy ezt milyen nagyszerűen oldotta meg, bizonyítja, hogy megtörtént az igen ritka eset: a konferálást is megtapsolta a közönség.

Köszönet mindhármuknak a csütörtöki hangversenyért.

SZABÓ ZSUZSA

1+1=1

Ez az egyetlen nem kísérlet a matematika megújítására, csupán egy színelőadás szűle reflexiót takar.

A Szegedi Minerva Színpad Konter László rendezésében március 2-án mutatta be José Triana Gyilkosok éjszakája című kétfelvonásos drámáját. A kubai író darabja több dráma-pályaza-

ton vitte el a pálmát, számos latin-amerikai ország színháza tűzte műsorára, s Európa szinte valánennyi jelentősebb színházi centruámban szembeállították már a közönséggel. Az utóbbi még érthető, hiszen bravúrdarabról van szó, legalábbis abban az értelemben, hogy a színészeket szinte megoldhatatlanul nehéz feladat elé állítja.

Sajnos a nezőt már kevésbé a néző jóváhatételül unatkozott a szegedi ősbemutató. A szimpatikus fiatal színészgárda hiába követte a mértéktartásra törekvő rendezői koncepciót: Maáay Emőke, Kapatzián Arthur, Fekete Gizella — az alakítások sorrendjében —, nem tudta elhíletni velünk, hogy egy meg egy az kettő. Ez a darab ugyanis egyfelvonásos.

T. F.

Üdvözöl-lyük Faragó Laurát!

Pontosan ilyen feliratú táblával várták a főiskolások a kecskeméti „Röpülj páva”, középdöntő győztesét, Fa-

ragó Laura főiskolai hallgatót a szegedi pályaudvaron. (Egyik járókelő meg is jegyezte: „Azért helyesen írni tudhatnának!) De a (y)ókedvet ez az elejtett megjegyzés sem tudta lecsillapítani, mint ahogy a Lola tiszteletére rendelt 1 lóerős konfliktocsi esetenként elpotyogtatott mellékterméke sem zavarta a rangos és színpompás felvonulást.

Az imént említett objektum (tábla) túlsó felén egy — a gyanútlan szemlélőt — szavazásra ingerlő szöveg és artisztikus pávaábrázolás díszlett. Ez a felirat a városon végigkocogó lelkes választási kampánynokok megtették a kellő hatást: Laura nemcsak a zsűritől kapott maximális pontszámot, de a közönség-szavazattal is az első helyen áll.

A díszzemle végén Laurát főiskolai tanárai és a Petőfi kollégium — igaz, nem ilyen meglovasított reprezentációval, — de igen meleg szeretettel várták.

CSIRIK JÁNOS

Rongyosbál

A Tanárképző Főiskola rajzianszéke február 28-án tartotta hagyományos rongyosbálját. „Megjelenés csak rongyosan” — hirdették a plakátok. Napokkal előtte megrohmozták a hallgatók az ócskapiacokat és talán még most sem tudják elképzelni az árusok, miért keltek el olyan tűnemenyes gyorsasággal a leghetetlenebb öltözékek. A zenekar és a büfé gondoskodott a jó hangulatról. A szíroksenység és a sör rendkívül nagy népszerűségnek örvendett. En nem voltam hajlandó farmromat felszabdálni a szombati divatnak megfelelően és meg kell mondanom őszintén, a legágrólszakadtabbnak magamat éreztem. A hagyományos bálkirályválasztáson a tavalyi győztes pár szerezte meg az első helyet. Székfoglaló beszédükben szomorúan mondták el, hogy jövőre már nem vehetnek részt a versenyben, mivel ebben az évben végeznek. Hadd örökítse meg neküket ezúton is a krónika: a rongyosok még rongyosabb királya Stehlik János, csodálatos szépségű, feltkelbű felesége pedig Csíkós András volt.

B. GY.